การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการเงินและการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

The Analysis of the Relationship Between Financial Factors and Industrial Concentration of Commercial Banks in Thailand

กัญญารัตน์ ไชยสงคราม* ชิดชนก วงศ์เครือ[2] อารยา อริยา[3] จิระประภา คำราช[4] และประเสริฐ ยังปากน้ำ[5]

Kanyarut Chaisongkram* Chitchanok Wongkhrua[2] Araya Ariya[3] Chiraprapa Kamrach[4] and Prasert Yongpaknam[5]

Received : September 30, 2019 Revised : March 7, 2020 Accepted : March 31, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างของตลาดธนาคารพาณิชย์ พฤติกรรมของหน่วยผลิต และผลการการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ ตามทฤษฎีธุรกิจธนาคารพาณิชย์ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการเงินและการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ซึ่งข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลอนุกรมเวลารายไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาสที่ 3 ปีพ.ศ. 2543 ถึงไตรมาสที่ 2 ปี พ.ศ. 2562 รวมทั้งหมด 74 ค่าสังเกต โดยใช้แบบจำลองเวกเตอร์ออโตรีเกรสซีพ ผลการศึกษาพบว่า อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ การกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก และผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ในไตรมาสที่ผ่านมาส่งผลต่อการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในไตรมาสปัจจุบัน สำหรับปัจจัยที่มีผลต่ออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ คือ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากในไตรมาสที่ผ่านมา นอกจากนี้ยังพบว่า การจุกตัวของธนาคารพาณิชย์ และอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ไตรมาสที่ผ่านมาส่งผลต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากมีเพียงปัจจัยเดียวที่ส่งผลกระทบ คือ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในไตรมาสที่ผ่ามา

คำสำคัญ : การกระจุกตัวอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ โครงสร้างตลาด เวกเตอร์ออโตรีเกรซซีพ

---

*,2,3,4,5 อาจารย์ สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจและภาครัฐ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

*,2,3,4,5 Lecture, Business and Public Sector Economics Program, Management Sciences School, Lampang Rajabhat University

Abstract

The research objective is to analyze the commercial bank structure, firm's behavior, performance report of commercial banks following by commercial bank theory and analyzing the correlation of financial factors and commercial bank concentration in Thailand. Seventy-four observations are the quarter time-series form the third quarter in 2000 to the second quarter in 2019. These data are run with Vector Regressive model. The results show that the factor affecting commercial banks concentration are 1) loan rate 2) commercial banks' concentration 3) deposit rate and 4) return on assets in the previous quarter. The factor affecting loan rate is the loan rate and deposit rate in the previous quarter. In addition, the commercial banks' concentration and return on assets in the previous quarter have affected the return on assets. The factor affecting the deposit rate is the only loan rate in the last quarter.

Keywords : Industrial Concentration of Commercial Bank, Market Structure, Vector Autoregressive

1. บทนำ

ธนาคารพาณิชย์ถือเป็นสถาบันการเงินที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้ระบบการเงินและเศรษฐกิจสามารถดำรงอยู่ได้อย่างราบรื่นและต่อเนื่องรวมถึงเป็นช่องทางหลักในการส่งผ่านการดำเนินนโยบายการเงินของทางการ โดยการดำเนินนโยบายทางการเงินธนาคารกลางจะเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยนโยบายซึ่งจะส่งผลต่อช่องทางการส่งผ่าน 5 ช่องทางหลัก ได้แก่อัตราดอกเบี้ย สินเชื่อ ราคาสินทรัพย์ อัตราแลกเปลี่ยน และการคาดการณ์ของประชาชน โดย ช่องทางอัตราดอกเบี้ย เป็นช่องทางส่งผ่านที่สำคัญที่สุดในปัจจุบัน โดยหากคณะกรรมการนโยบายการเงินประกาศลดอัตราดอกเบี้ยนโยบาย อัตราดอกเบี้ยในตลาดเงินและของธนาคารพาณิชย์ก็จะปรับลดลงตาม ทั้งในส่วนของดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้ ซึ่งอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ลดลงทำให้ผู้ประกอบการมีแรงจูงใจที่จะกู้ยืมเพื่อลงทุนมากขึ้น ขณะเดียวกันอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ต่ำลงก็จะลดแรงจูงใจของประชาชนที่จะนำเงินมาฝากออมไว้กับธนาคาร และอาจนำเงินเหล่านั้นไปจับจ่ายใช้สอยแทน ดังนั้น ในภาพรวม อัตราดอกเบี้ยที่ต่ำลงจึงช่วยกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจและเงินเฟ้อ ตรงกันข้าม หากอัตราดอกเบี้ยนโยบายปรับสูงขึ้น กิจกรรมทางเศรษฐกิจก็จะมีแนวโน้มชะลอลง จะเห็นว่าหากธนาคารพาณิชย์ขาดเสถียรภาพทั้งจากการได้รับผลขาดทุน หรือการมีเงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อระบบการเงินและเศรษฐกิจโดยรวม ผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจจะอยู่ในรูปของการที่ผู้ฝากเงินรวมกันถอนเงินอย่างกะทันหัน หรือที่เรียกว่า Bank Run จนอาจแพร่กระจายไปสู่สถาบันการเงินอื่นในระบบ รวมทั้งอาจส่งผลกระทบต่อการทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการส่งผ่านเงินทุนระหว่าง "ผู้ออมและผู้กู้" และทำให้ภาคธุรกิจจริงประสบปัญหาจนทางการอาจต้องใช้เงินทุนจากภาษีของประชาชนในการช่วยเหลือธนาคารพาณิชย์ที่ประสบปัญหาความเสียหายจากความไม่มั่นคงดังกล่าว ทำให้ทางการมีหน้าที่ต้องกำกับดูแลธนาคารพาณิชย์โดยออกกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขการเข้าไปตรวจสอบการดำเนินงาน เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์มีระบบการบริหารความเสี่ยงที่ดีและมีความเสี่ยงอยู่ในระดับที่เหมาะสม นอกเหนือจากการกำกับดูแลของทางการเพื่อป้องกันผลกระทบจากการขาดเสถียรภาพของธนาคารพาณิชย์ต่อระบบการเงินและเศรษฐกิจแล้ว ธนาคารพาณิชย์ก็ต้องดำเนินการเพื่อจัดให้มีระบบการบริหารความเสี่ยงอย่างเพียงพอที่ทำให้การดำเนินธุรกิจของตนมีกำไร และควบคุมความเสี่ยงที่เผชิญให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2562)

ธนาคารพาณิชย์เป็นธุรกิจประเภทหนึ่ง ดังนั้น เป้าหมายของการบริหารธนาคารพาณิชย์ก็เช่นเดียวกับธุรกิจอื่น ๆ คือการแสวงหากำไรสูงสุดให้แก่เจ้าของหรือผู้ถือหุ้นนั่นเอง ภายใต้สภาพคล่องและเงินกองทุนที่มีอยู่ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป้าหมายของการบริหารธนาคารพาณิชย์ คือการที่ผู้บริหารธนาคารต้องตัดสินใจบริหารธนาคารที่จะทำให้ราคาหุ้นของธนาคารสูงสุด นั่นคือ ผู้บริหารธนาคารต้องรับผิดชอบต่อเจ้าของธนาคาร ซึ่งได้แก่ ผู้ถือหุ้นโดยทำกำไรให้ได้สูงสุดนั่นเอง อย่างไรก็ตาม นอกจากการแสวงหากำไรสูงสุดแล้ว ธนาคารพาณิชย์อาจมีเป้าหมายอื่น ๆ อีก เช่น การสร้างชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของธนาคาร การสร้างความมั่นคงของธนาคาร เป็นต้น นอกเหนือจากบทบาทที่สำคัญของธนาคารพาณิชย์ที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจตามที่ได้กล่าวมา ยังพบว่า มีการศึกษาที่ศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจธนาคารพาณิชย์โดยทำการศึกษาโดยใช้ทฤษฎีธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ ซึ่งทำการศึกษาตามแบบจำลอง โครงสร้างการตลาด พฤติกรรมของหน่วยผลิต ผลการการดำเนินงาน (S-C-P model) ได้แก่การศึกษาของ Muhammad Tahir, Syed Sadaqat Ali Shah และ Muhammad Asim Afridi (2016) ที่ทำการศึกษาลักษณะของการแข่งขันในภาคธนาคารของประเทศปากีสถาน นอกจากนี้ยังมีการศึกษาของNafisah Mohammed, Abdul Ghafar Ismail และJunaina Muhammad (2015) ซึ่งทำการศึกษาการกระจุกตัวของตลาดในสองระบบธนาคารของประเทศมาเลเซีย และการศึกษาของ Habib Hussain Khan , Ali M. Kutan , Rubi Binti Ahmad และ Chan Sok Gee (2017) ศึกษาการกระจุกตัวของธนาคารที่สูงขึ้นลดระดับการแข่งขันในอุตสาหกรรมการธนาคารหรือไม่? หลักฐานเพิ่มเติมจากตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นการศึกษาผ่านทฤษฎีธุรกิจธนาคารพาณิชย์ โดยทำการศึกษาในเรื่องโครงสร้างการตลาด พฤติกรรมของหน่วยผลิต และผลการการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ นอกจากการศึกษาผ่าน S-C-P model ยังทำการศึกษาปัจจัยหรือผลกระทบที่ส่งผลต่อโครงสร้างของธนาคารพาณิชย์หรือระดับการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์ ได้แก่การศึกษาของ Nafisah Mohammed, Abdul Ghafar Ismail และ Junaina Muhammad (2015) การศึกษาของ Malgorzata Pawlowska (2016) และการศึกษาของ Enzo Dia และ David VanHoose (2018) โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ วิธี OLS และวิธี Generalized method of moments (GMM) จากการศึกษาที่ผ่านมาและความสำคัญของบทบาทของธนาคารพาณิชย์ ในประเทศไทยยังไม่มีการศึกษาโครงสร้างของตลาดธนาคารพาณิชย์ พฤติกรรมของหน่วยผลิต และผลการการดำเนินงาน ตามทฤษฎีธุรกิจธนาคารพาณิชย์ นอกจากนี้จะทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยทางการเงินและการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย โดยปัจจัยทางการเงินที่นำมาศึกษาได้แก่ อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ และผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยเงินฝากเป็นต้นทุนของธนาคารพาณิชย์ที่จะต้องจ่ายให้กับผู้ฝากเงิน อัตราดอกเบี้ยเงินกู้เป็นรายได้ของธนาคารพาณิชย์ และผลตอบแทนต่อสินทรัพย์แสดงถึงความสามารถในการทำกำไรจากสินทรัพย์ที่มีอยู่ของธนาคารพาณิชย์ โดยจะทำการศึกษาผ่านแบบจำลอง เวกเตอร์ออโตรีเกรสซีพ (VAR) เนื่องจากข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลอนุกรมเวลา และแบบจำลองนี้เป็นแบบจำลองที่สามารถศึกษาผลของตัวแปรในอดีตของตัวแปรเองที่ส่งผลต่อตัวแปรในปัจจุบันได้ ดังนั้นเพื่อเป็นประโยชน์ในการดำเนินนโยบายทางการเงินและการกำกับดูแลของธนาคารพาณิชย์ในประเทศตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจในประเทศ ในการส่งผ่านนโยบายทางการเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ จึงทำการศึกษาโครงสร้างของธนาคารพาณิชย์และผลการดำเนินงาน โดยใช้แบบจำลอง เวกเตอร์ออโตรีเกรสซีพ และ S-C-P Model มาทำการศึกษาในครั้งนี้

2. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสมมติฐานของงานวิจัย

2.1 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1) วิเคราะห์โครงสร้างของตลาดธนาคารพาณิชย์ พฤติกรรมของหน่วยผลิต และผลการการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ ตามทฤษฎีธุรกิจธนาคารพาณิชย์

2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการเงินและการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

ในการวิจัยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการเงินและการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยจากวัตถุประสงค์สามารถสรุปกรอบแนวคิดจากการวิจัยได้ ดังนี้

รูปภาพประกอบ 1
กรอบแนวคิดการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการเงินและการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

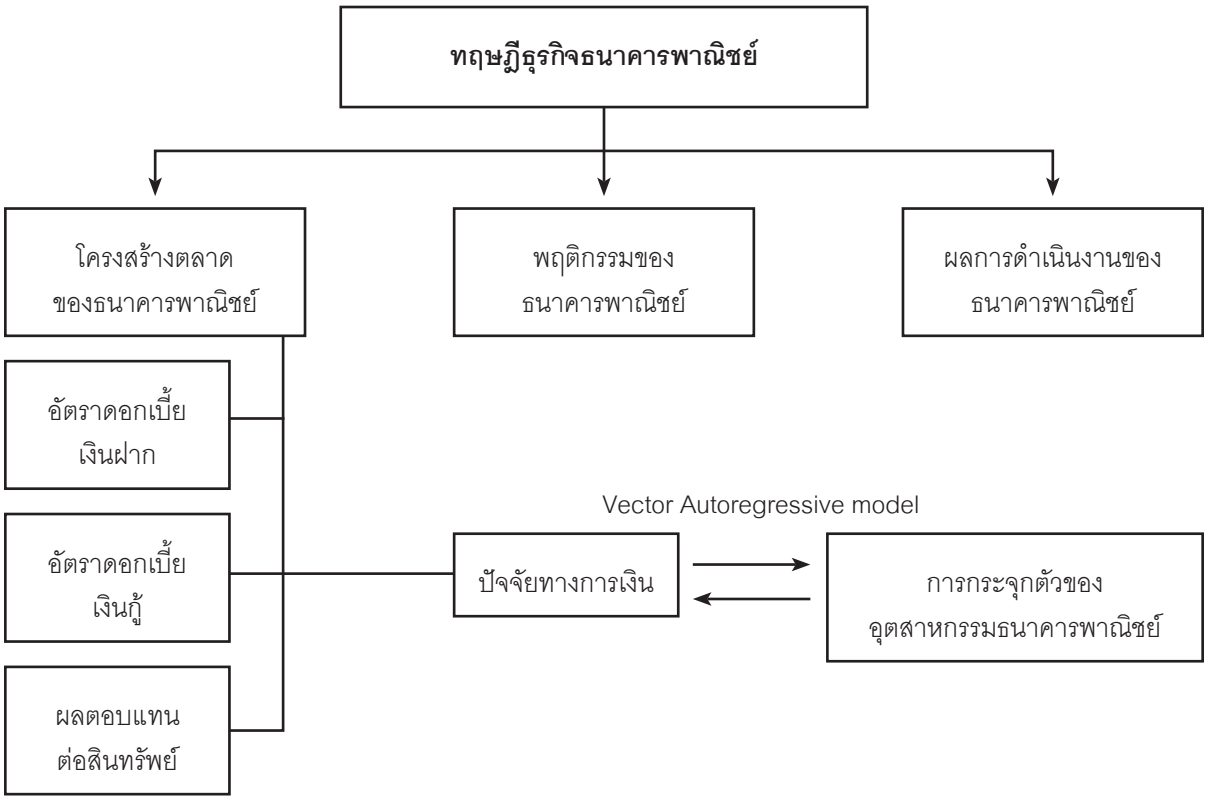

2.2 ทฤษฎีของธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ (The Theory of the Banking Firm)

ระบบธนาคารพาณิชย์ (Banking System) ถือเป็นอุตสาหกรรมชนิดหนึ่ง ดังที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Banking Industry” ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ผลิตสินค้าที่นำไปอุปโภคบริโภคได้ดังเช่นธุรกิจอื่น ๆ หากทว่าธนาคารพาณิชย์ให้บริการทางด้านการเงิน เวลาที่เราได้ยินคำว่า “อุตสาหกรรม” เรามักนึกถึงโรงงานเครื่องจักรขนาดใหญ่และมีการผลิตสินค้าที่จับต้องได้ออกมาขายสู่ตลาด ถึงแม้ว่าธนาคารพาณิชย์ไม่ได้ใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ แต่ก็ถือว่าเป็นอุตสาหกรรมชนิดหนึ่ง เพราะว่าธนาคารพาณิชย์เหมือนกับธุรกิจอื่น ๆ ตรงที่ว่า ธนาคารพาณิชย์มีการใช้ปัจจัย

การผลิตไม่ว่าจะเป็นที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ แล้วนำไปผ่านกระบวนการผลิตจนได้ผลผลิต สำหรับในหัวข้อนี้เป็นการอธิบายโมเดล โครงสร้างตลาด พฤติกรรมของหน่วยผลิต ผลการดำเนินงาน หรือ Structure-Conduct-Performance (S-C-P) ซึ่งมีกรอบในการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

เนื่องจากธุรกิจการธนาคารพาณิชย์เป็นอุตสาหกรรมชนิดหนึ่ง ดังนั้น เราสามารถนำทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาคที่ใช้วิเคราะห์อุตสาหกรรมอื่น ๆ มาวิเคราะห์ระบบธนาคารพาณิชย์ได้ ทฤษฎีที่จะนำมาใช้ในหัวข้อนี้คือแนวคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของโครงสร้างการตลาด พฤติกรรมของหน่วยผลิต และผลการดำเนินงาน หรืออาจรวมกันเรียกว่า Structure-Conduct-Performance (S-C-P) model

Structure-Conduct-Performance (S-C-P) model ถือว่าโครงสร้างการตลาดเป็นปัจจัยกำหนดพฤติกรรมของหน่วยผลิตในอุตสาหกรรมนั้นและจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของหน่วยผลิตและอุตสาหกรรมต่อไป และในขณะเดียวกันผลของการดำเนินงานและพฤติกรรมของหน่วยผลิต ก็มีผลย้อนกลับมามีส่วนในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการตลาดไปด้วย ตาม Structure-Conduct-Performance (S-C-P) model พฤติกรรมของผู้ผลิตแต่ละรายซึ่งในกรณีนี้คือธนาคารพาณิชย์ จะถูกกำหนดโดยปัจจัยต่อไปนี้ เช่น จำนวนผู้ผลิต จำนวนลูกค้า และอุปสรรคในการเข้ามาเปิดกิจการ เป็นต้น

รูปภาพประกอบ 2 แสดงให้เห็นว่าในการวิเคราะห์เรื่องโครงสร้างตลาดนั้นจำเป็นต้องศึกษาประเด็นใดบ้างในการจะตอบคำถามว่าธุรกิจธนาคารพาณิชย์อยู่ในโครงสร้างตลาดแบบใดนั้น เราต้องพิจารณาปัจจัยที่อยู่ภายใต้โครงสร้างการตลาด ดังต่อไปนี้ (เพลินพิศ สัตย์สงวน, 2554)

รูปภาพประกอบ 2
สรุปความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างตลาด พฤติกรรมของหน่วยผลิต และผลการดำเนินงาน

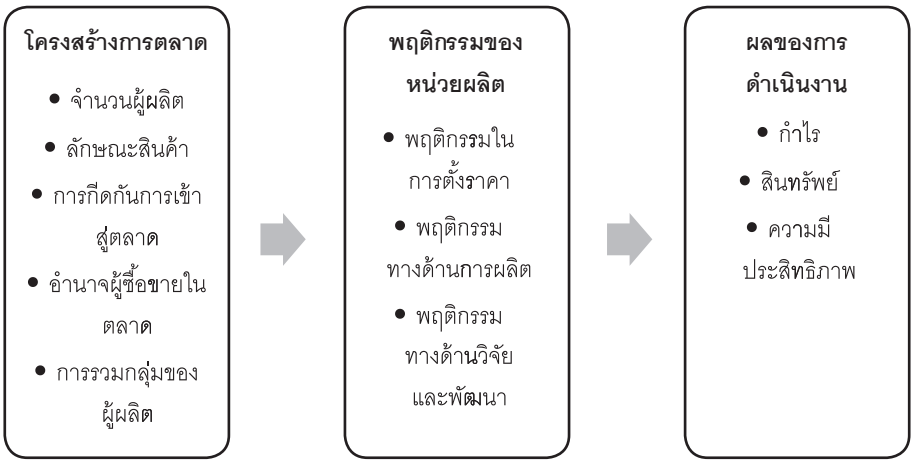

การกระจุกตัวของธุรกิจการธนาคารพาณิชย์

เราสามารถใช้แนวคิดเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรมดั้งเดิมหรือ S-C-P Approach มาวัดการกระจุกตัวของธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ ซึ่งมีวิธีวัดที่นิยมกัน 2 วิธี คือ

Concentration Ratio (CR)

สูตรการคำนวณ $$CR_n = \sum_{i=1}^{N} S_i$$

โดยที่ $0 \le CR_n \le 100$

S_i คือส่วนแบ่งการตลาดของธนาคารที่ i

n คือจำนวนธนาคารที่ใช้ในการคำนวณ

1. Herfindahl-Hirschman Index (HHI) เป็นดัชนีที่ใช้วัดขนาดของบริษัทเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรม และเป็นตัวบ่งชี้ถึงการแข่งขันระหว่างบริษัท ซึ่งสามารถคำนวณโดยสูตรดังต่อไปนี้

สูตรการคำนวณ $$HHI = \sum_{i=1}^{N} S_i^2$$

โดยที่ $0 \le HHI \le 1$

N จำนวนผู้ผลิตทั้งหมดในตลาด (เพลินพิศ สัตย์สงวน, 2554)

2.3 แหล่งที่มาเงินทุนของธนาคารพาณิชย์

แหล่งที่มาของเงินทุนประกอบ ด้วยเงินฝาก บัญชีทุนของธนาคารพาณิชย์ และเงินกู้ยืมจากแหล่งอื่น แหล่งที่มาของเงินทุนที่ใหญ่ที่สุดคือ เงินฝากประเภทต่าง ๆ ของธนาคารพาณิชย์และผู้ฝากเงินรายใหญ่ก็คือเอกชนในประเทศ แหล่งที่มาของเงินทุนที่สำคัญ ของธนาคารพาณิชย์ จึงประกอบด้วย

2.3.1 เงินกองทุน คือ มูลค่าของสินทรัพย์ ที่เหลือจากหักชำระหนี้แก่บุคคลภายนอกทั้งหมดแล้ว เงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ประกอบด้วย

- มูลค่าที่หุ้นชำระแล้ว
- เงินสำรองต่าง ๆ เช่น เงินสำรองค่าเสื่อมหรือหนี้สูญ เงินสำรองตามกฎหมาย เงินสำรองกำไรสะสม
- กำไรที่ยังไม่ได้รับการจัดสรรประจำปี

เงินกองทุนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการดำรงไว้ซึ่งระบบการธนาคารที่มั่นคงให้ความมั่นใจแก่ผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ต่าง ๆ ของธนาคาร ให้ปลอดภัยจากการสูญเสียที่จะเกิดขึ้นกับเงินฝาก และสิทธิเรียกร้องใด ๆ ที่มีธนาคารนั้น ๆ เมื่อดำเนินงานล้มเหลวและขาดทุน เงินกองทุนซึ่งเป็นส่วนของเจ้าของจะสามารถรับภาระผลสูญเสียที่เกิดขึ้นได้โดยไม่กระทบกระเทือนกับผู้ฝากเงินหรือเจ้าหนี้ หากธนาคารมีทุนน้อย ผลสูญเสียที่เกิดขึ้นย่อมกระทบกระเทือนเจ้าหนี้และผู้ฝากเงินได้มาก

2.3.2 เงินขอกู้ (Borrowings) ธนาคารพาณิชย์บริหารสภาพคล่องได้ด้วยการขอกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของเงินทุนที่สำคัญเป็นอันดับสอง เช่น กู้จากเงินสดสำรองส่วนเกินของธนาคารอื่น หรือกู้โดยออกบัตรเงินฝาก หรือการกู้ยืมภายใต้สัญญาซื้อคืน

2.3.3 เงินฝาก การรับฝากเงินและการใช้ประโยชน์จากเงินฝากนั้น

2.3.4 อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ เป็นรายได้ของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งได้มาจากการให้สินเชื่อ (พรนพ พุกกะพันธุ์ และประเสริฐชัย ไตรเสถียรพงศ์, 2544)

3. วิธีดำเนินงานวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ 19 ธนาคาร อัตราดอกเบี้ยเงินกู้เฉลี่ยของทุกประเภท อัตราดอกเบี้ยเงินฝากเฉลี่ย และผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ ซึ่งเป็นข้อมูลอนุกรมเวลารายไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาสที่ 3 ปีพ.ศ. 2543 ถึงไตรมาสที่ 2 ปี พ.ศ. 2562 รวมทั้งหมด 74 ค่าสังเกต โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ใช้แบบจำลอง Vector Auto Regressive และเทคนิคต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ซึ่งมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทดสอบ Unit Root ของตัวแปร การกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก และผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ โดยวิธี ADF Test ถ้าข้อมูลมีความนิ่ง (Stationary) โดยที่มี Order of Integration เท่ากับ 0 หรือ I(0) ก็สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์ผลได้ แต่หากข้อมูลไม่นิ่ง ให้ปรับข้อมูลในนิ่ง ที่ระดับ I(1)

ขั้นตอนที่ 2 หาความล่าช้า (Lag) ที่เหมาะสม โดยใช้วิธีการ AIC และ SC ในการทดสอบโดยจะเลือกจำนวน Lag จากค่าที่มีค่าน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก และผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ โดย แบบจำลอง Vector Autoregressive โดยใช้ข้อมูล y_t ดังนี้ (ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์,2547)

$$y_t = \alpha_0 + \alpha_1 y_{t-1} + \alpha_2 y_{t-2} + \ldots + \alpha_p y_{t-p} + \varepsilon_t$$

โดยที่ y_t คือ เวกเตอร์ของตัวแปรที่ทำการศึกษา ณ เวลา t ดังนั้น

α_i คือเวกเตอร์ของเทอม intercept

$y_{t-1},\ldots,y_{t-p}$ คือเวกเตอร์ของตัวแปรที่ทำการศึกษา ณ เวลา t -1 ถึง t-p

p คือ จำนวน lag

ε_t คือเวกเตอร์ของค่าคลาดเคลื่อน $u_t | s_t \sim N\left(0, \sum_{s_t}\right)$

ขั้นตอนที่ 4 เลือกแบบจำลองที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากค่า AIC ที่ต่ำที่สุด

4. ผลลัพธ์การวิจัยและการอภิปรายผล

4.1 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

4.1.1 ผลการศึกษาโครงสร้างตลาด

ทฤษฎีธุรกิจธนาคารพาณิชย์ เป็นการนำเอาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาคมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ซึ่งเป็นการอธิบายโมเดลโครงสร้างการตลาด-พฤติกรรมของหน่วยผลิต-ผลของการดำเนินงาน หรือ Structure-Conduct-Performance Model

การวิเคราะห์โครงสร้างตลาดของธนาคารพาณิชย์จะพิจารณาเช่นเดียวกับตลาดสินค้าและบริการ ซึ่งได้แก่ จำนวนผู้ผลิต ลักษณะสินค้า การกีดกันการเข้าสู่ตลาด อำนาจผู้ซื้อขายในตลาด และการรวมรวมของผู้ผลิต ในปี พ.ศ.2562 มีธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยจำนวน 22 ธนาคาร ดังนี้ต่อไปนี้ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2562)

1. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)
2. ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)
3. ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน)
4. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
5. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน)
6. ธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน)
7. ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (มหาชน)
8. ธนาคารยูโอบี จำกัด (มหาชน)
9. ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด (ไทย) จำกัด (มหาชน)
10. ธนาคารซีไอเอ็มบี ไทย จำกัด (มหาชน)
11. ธนาคารธนชาต จำกัด (มหาชน)
12. ธนาคารทิสโก้ จำกัด (มหาชน)
13. ธนาคารเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน)
14. ธนาคารไอซีบีซี (ไทย) จำกัด (มหาชน)
15. ธนาคารแลนด์ แอนด์ เฮ้าส์ จำกัด (มหาชน)
16. ธนาคารไทยเครดิต เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน)
17. ธนาคาร เอไอจี เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน)
18. ธนาคารเมกะ สากลพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
19. ธนาคารจีอี มันนี่ เพื่อรายย่อย จำกัด (มหาชน)
20. ธนาคารแห่งประเทศจีน(ไทย) จำกัด (มหาชน)
21. ธนาคารเอเอ็นแซด (ไทย) จำกัด (มหาชน)
22. ธนาคารซูมิโตโม มิตซุย ทรัสต์ (ไทย) จำกัด (มหาชน)

จากข้อมูลของจำนวนธนาคารดังกล่าว ทำให้เราทราบว่าธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยไม่ได้อยู่ในตลาดผูกขาด (Monopoly) เนื่องจากธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยมีมากกว่า 1 ธนาคาร และไม่ได้อยู่ในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ (Perfect competitive market) ทั้งนี้เพราะจำนวนธนาคารไม่ได้มีมากถึงหมื่นหรือแสนธนาคาร ซึ่งธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่งมีอำนาจในการตั้งราคาในระดับหนึ่ง โดยธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยสามารถกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ตามที่ตนเห็นสมควรเพื่อให้ได้กำไรสูงสุด (Maximize Profit)

เมื่อธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยไม่ได้จัดอยู่ในตลาดผู้ขาด (Monopoly) หรือตลาดที่มีการแข่งขันสมบูรณ์ (Perfect competitive) จึงเหลืออีกสองตลาดที่ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยจะจัดอยู่ได้ นั่นคือตลาดผู้ขายน้อยราย (Oligopoly) หรือตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด (Monopolistic competitive market) ซึ่งเราจะพิจารณาส่วนแบ่งตลาดของแต่ละธนาคารโดยใช้แนวคิดจากเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรมมาวัดการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ ซึ่งมีวิธีวัดที่นิยมใช้กัน 2 วิธี คือ Concentration Ratio (CR) และ Herfindahl-Hirschman Index (HHI)

เราสามารถคำนวณค่า Concentration Ratio (CR) และHerfindahl-Hirschman Index(HHI) ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นข้อมูลด้านสินทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2543 ถึง เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2562 ได้ดังนี้

รูปภาพประกอบ 3

การกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์โดยวิธี Concentration Ratio

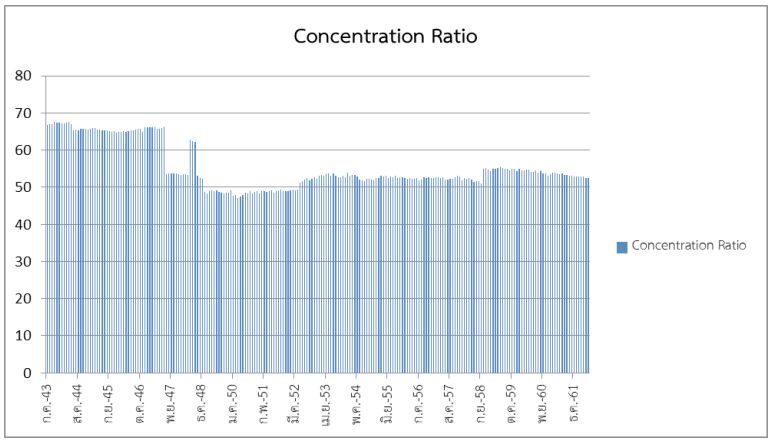

จากการคำนวณค่า CH_4 ซึ่งบอกถึงการกระจุกตัวของ 4 ธนาคารขนาดใหญ่ จะเห็นว่าการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 4 ธนาคาร ตั้งแต่เดือนกรกฎคม พ.ศ. 2543 ถึง เดือนสิงหาคมพ.ศ. 2547 มีส่วนแบ่งการตลาดสูงกว่าร้อยละ 60 หลังจากนั้นมีส่วนแบ่งการตลาดที่ลดลงมา และในช่วงปี พ.ศ.2548 ถึงปี พ.ศ.2551 มีส่วนแบ่งการตลาดต่ำกว่าร้อยละ 50 และเพิ่มขึ้น ซึ่งตั้งแต่ปีพ.ศ.2552 จนถึง เดือนมิถุนายน พ.ศ.2562 มีส่วนแบ่งการตลาดสูงกว่าร้อยละ 50 ซึ่งถ้าหากเราใช้เกณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาในการพิจารณาโครงสร้างตลาด ซึ่งระบุว่า ถ้า CH_4 มีค่าเกินร้อยละ 40 ถือว่ามีโครงสร้างตลาดเป็นตลาดผู้ขายน้อยราย และถ้าค่า CH_4 มีค่าต่ำกว่าร้อยละ 40 ถือว่าอยู่ในโครงสร้างตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ดังนั้นหากเราใช้เกณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาจะได้ว่าธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยอยู่ภายใต้โครงสร้างตลาดผู้ขายน้อยราย

รูปภาพประกอบ 4

การกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์โดยวิธี Herfindahl-Hirschman Index

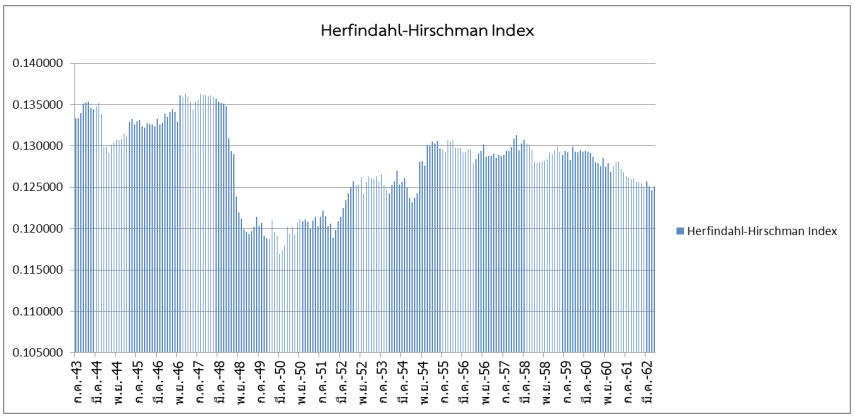

สำหรับการคำนวณการกระจุกตัวโดยใช้วิธี Herfindahl-Hirschman Index (HHI) จะเป็นตัววัดที่ดีกว่า Concentration Ratio (CR) เนื่องจากว่า HHI ได้นำเอาขนาดของบริษัทเข้ามาพิจารณาด้วย กล่าวคือจะนำข้อมูลสินทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์มาคำนวณหาค่าการกระจุกตัว ซึ่งจากรูปภาพประกอบ4 จะเห็นว่าการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงมากกว่าการคำนวณ CH_4 แต่มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงที่คล้ายคลึงการกล่าวคือ ในช่วงปี พ.ศ.2548 ส่วนแบ่งการตลาดของธนาคารพาณิชย์มีลักษณะลดลงไปจนถึงปี พ.ศ.2551 และหลังจากนั้นก็เพิ่มขึ้นในปี พ.ศ.2552 ซึ่งถ้าหากเราดูค่า HHI ที่คำนวณได้ จะพบว่ามีค่าค่อนข้างต่ำที่ประมาณ 0.1 แสดงว่าการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยไม่สูงมากนักและมีการแข่งขันที่ค่อนข้างสูง ดังนั้นธุรกิจธนาคารพาณิชย์ในช่วงนั้นถือว่าอยู่ในโครงสร้างตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

4.1.2 ผลการศึกษาพฤติกรรมของหน่วยผลิต

ต่อไปเราจะพิจารณาพฤติกรรมของหน่วยผลิตว่าเป็นไปตามทฤษฎีธุรกิจการธนาคารพาณิชย์เนื่องจากธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยอยู่ภายใต้โครงสร้างตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ ซึ่งจากทฤษฎีธุรกิจธนาคารพาณิชย์การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของธนาคารพาณิชย์ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างตลาดที่มีการแข่งขันไม่สมบูรณ์จะขึ้นอยู่ปริมาณสินเชื่อที่ปล่อยกู้ ซึ่งปริมาณเงินกู้ที่ทำให้ธนาคารได้รับกำไรสูงสุดจะอยู่ ณ ระดับต้นทุนส่วนเพิ่ม (Marginal Cost of Loans) เท่ากับรายรับส่วนเพิ่ม (Marginal Revenue) และธนาคารพาณิชย์จะกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ตามปริมาณความต้องการกู้เงิน (อุปสงค์เงินกู้) ซึ่งจะได้กราฟการกำหนดขึ้นเป็นอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เป็นดังนี้

รูปภาพประกอบ 5
กราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ต้นทุนส่วนเพิ่ม และรายรับส่วนเพิ่ม

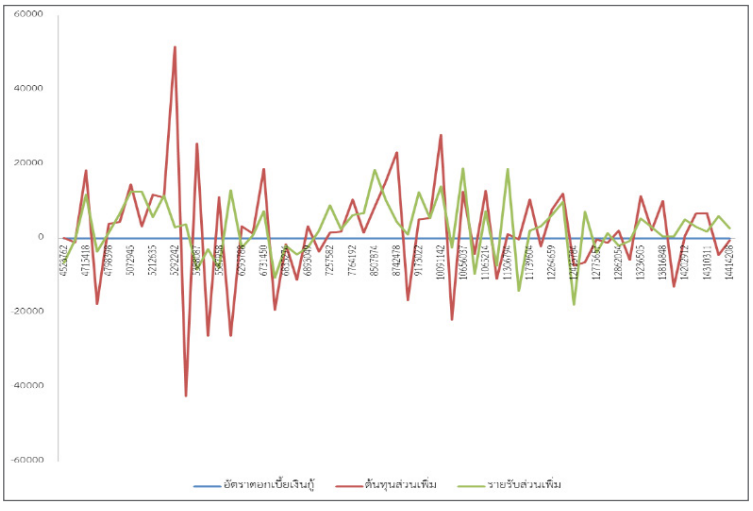

สำหรับการกำหนดขึ้นเป็นอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและปริมาณเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ที่อยู่ในตลาดที่ไม่มีการแข่งขันสมบูรณ์นั้น จะพิจารณารายรับของธนาคารที่เพิ่มขึ้น (The Marginal Product of Deposit) และต้นทุนเพิ่มขึ้นของเงินฝาก (Marginal Resource Cost of Deposit) โดยอัตราดอกเบี้ยเงินฝากจะขึ้นอยู่กับปริมาณของเงินฝาก (อุปทานของเงินฝาก) ซึ่งจะได้กราฟการกำหนดขึ้นเป็นอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก เป็นดังนี้

รูปภาพประกอบ 6
กราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ต้นทุนเพิ่มขึ้นของเงินฝาก และรายรับของธนาคารที่เพิ่มขึ้น

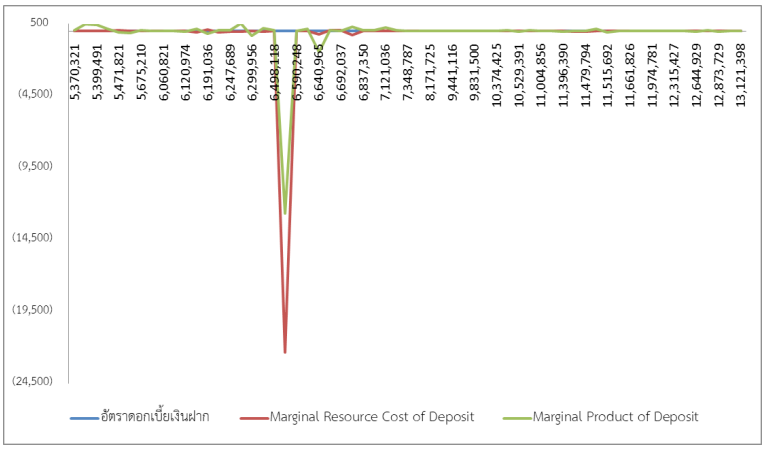

4.1.3 ผลการศึกษาผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์

ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยได้รายได้จากดอกเบี้ยและเงินปันผลเป็นรายได้ที่สำคัญที่สุด ซึ่งได้มาจากดอกเบี้ยรับจากการปล่อยกู้ให้กับภาคธุรกิจและครัวเรือน รายการระหว่างธนาคารและตลาดเงิน การเช่าซื้อและสัญญาเช่าการเงิน และการนำเงินไปลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ โดยความแตกต่างระหว่างรายได้จากดอกเบี้ยและเงินปันผลกับรายได้ที่ไม่ใช่ดอกเบี้ย เป็นดังนี้

รูปภาพประกอบ 7
กราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง รายได้จากดอกเบี้ยและเงินปันผล และรายได้ที่ไม่ใช่ดอกเบี้ย

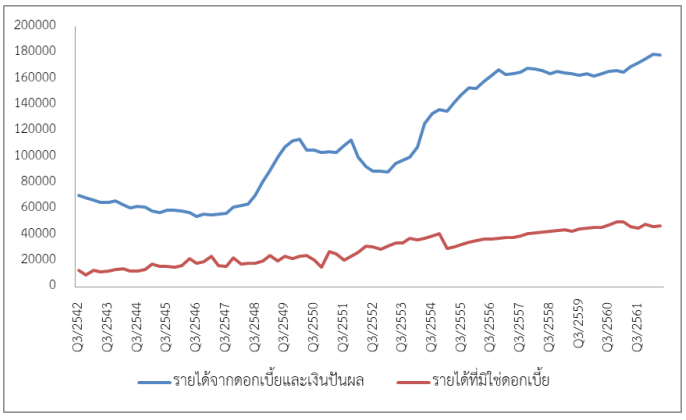

การพิจารณาผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์นอกจากจะพิจารณาจากรายได้สุทธิซึ่งหาได้จากรายได้จากผลการดำเนินงานหักค่าใช้จ่ายจากการดำเนินงาน ภาษี และเงินสำรองเผื่อหนี้สูญ ยังสามารถพิจารณาได้จากผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (Return on Assets –ROA) จากรูปภาพประกอบ 8 จะเห็นว่าอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยในช่วงไตรมาสที่3 ปี 2544 ผู้บริหารของธนาคารพาณิชย์ได้ใช้สินทรัพย์ของธนาคารได้มีประสิทธิภาพสูง ซึ่งสอดคล้องจากการรายงานสภาวะเศรษฐกิจของภาคการเงินพบว่า

สภาพคล่องภาคการเงินของธนาคารยังอยู่ในระดับสูงเนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัวในปีไตรมาสที่ 1 ปี 2554 จากสภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัวจึงทำให้ ธนาคารพาณิชย์ยังระมัดระวังการปล่อยกู้ยืมเงิน แต่ในช่วงไตรมาสที่ 3 ปี 2549 ถึงไตรมาสที่ 3 ปี 2550 จะเห็นว่าค่าผลตอบแทนต่อสินทรัพย์มีลักษณะต่ำลง เนื่องจากธนาคารพาณิชย์มีการปรับเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝากเพื่อรักษาระดับของเงินฝาก รวมถึงการลดลงของสินเชื่อที่ให้แก่สถาบันการเงินอื่นและการชะลอตัวลงของสินเชื่อที่ให้แก่ภาคธุรกิจ

อย่างไรก็ตามถึงแม้ตัวเลขของผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (Return on Assets –ROA)จะมีประโยชน์แต่ไม่เป็นที่สนใจของผู้เป็นเจ้าของธนาคารหรือผู้ถือหุ้นของธนาคาร ข้อมูลที่ผู้ถือหุ้นของธนาคารสนใจคือ อัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น (Return on Equity :ROE) ซึ่งคำนวณได้โดยนำเอาเงินทุนของธนาคารไปหารายได้สุทธิ โดยอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้นของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศ จากรูปภาพประกอบ 9 จะเห็นว่าอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้นมีลักษณะเดียวกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้บริหารมีการใช้สินทรัพย์อย่างมีประสิทธิภาพก็จะทำให้อัตราผลตอบแทนของผู้ถือหุ้นดีไปอีกด้วย

รูปภาพประกอบ 8 กราฟผลตอบแทนต่อสินทรัพย์

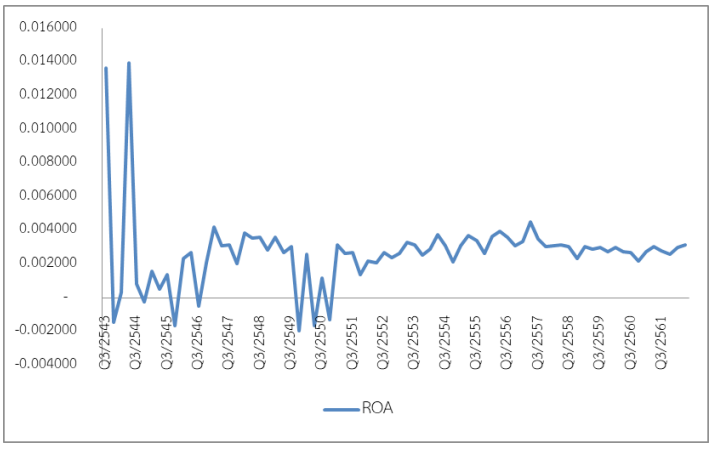

รูปภาพประกอบ 9 กราฟอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น

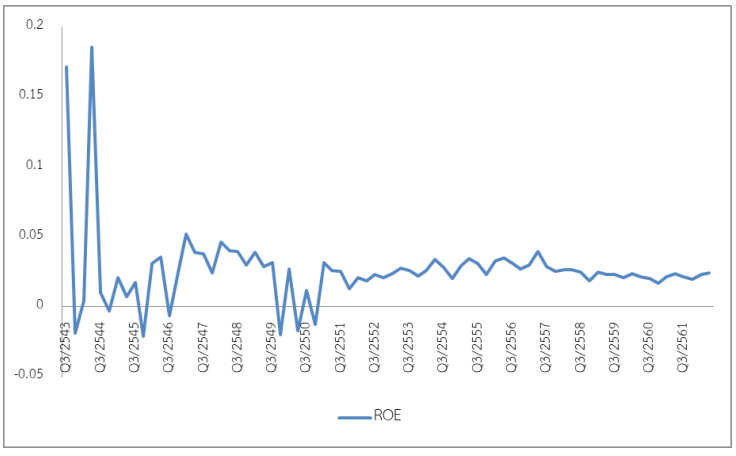

นอกจากข้อมูลผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (Return on Assets –ROA)และ อัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น (Return on Equity :ROE) ยังมีข้อมูลอีกตัวหนึ่งที่นักวิเคราะห์ทางการเงินใช้ในการดูถึงผลประกอบการของธนาคารพาณิชย์ นั่นคือ Net Interest Margin :NIM ซึ่งหาได้จากความแตกต่างระหว่างดอกเบี้ยรับกับดอกเบี้ยจ่ายหารด้วยสินทรัพย์ โดยจากรูปภาพประกอบ 10 จะเห็นว่าลักษณะผลประกอบการของธนาคารพาณิชย์มีผลประกอบการที่สูงขึ้นตั้งแต่ไตรมาสที่ 3 ปี 2543 ถึง ไตรมาสที่ 3 ปี2548 จากนั้นมีลักษณะคงที่ และมีลักษณะต่ำลงอย่างเห็นได้ชัดในช่วงไตรมาสที่3 ปี 2554

รูปภาพประกอบ 10 กราฟ Net Interest Margin

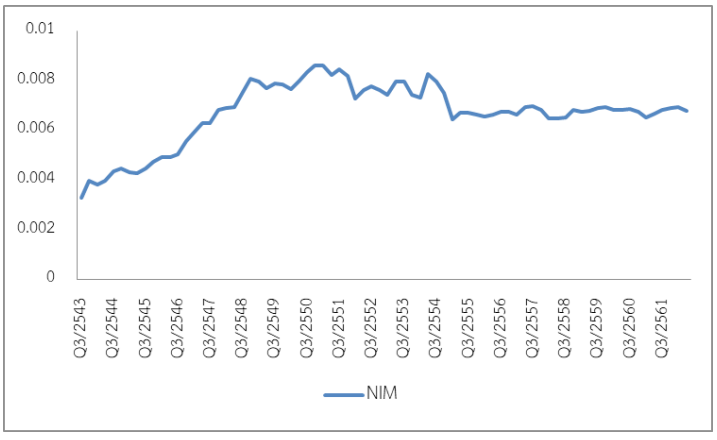

4.2 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

การศึกษาการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย โดยใช้แบบจำลอง VAR ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จะทำการศึกษาโดยใช้ตัวแปร การกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ (HHI) อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ $(LOAN)$ และอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก (DEP) และอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลารายไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาสที่ 3 ปีพ.ศ. 2543 ถึงไตรมาสที่ 2 ปี พ.ศ. 2562 รวมทั้งหมด76ค่าสังเกต มาใช้ในการศึกษา ซึ่งจากการศึกษาด้วยวิธีการทางสถิติ และเครื่องมือทางเศรษฐมิติตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ได้ผลการศึกษาดังนี้

4.2.1 ผลการทดสอบความนิ่งของข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้อาศัยข้อมูลอนุกรมเวลามาใช้ในการศึกษา ซึ่งข้อมูลอาจมีลักษณะไม่นิ่งและทำให้ไม่สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์และให้ผลการศึกษาได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ดังนั้นก่อนการนำข้อมูลไปวิเคราะห์และให้ผลการศึกษาจึงต้องมีการทดสอบความนิ่งของข้อมูลเพื่อดูว่าข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษามีลักษณะนิ่งหรือไม่ก่อนจะมีการนำข้อมูลไปศึกษาในขั้นตอนต่อไป ซึ่งการทดสอบความนิ่งของข้อมูลในครั้งนี้ทดสอบด้วยวิธี Augmented Dickey-Fuller (ADF) โดยแบ่งรูปแบบตามโครงสร้างได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ None Intercept และ Trend and Intercept ซึ่งผลการทดสอบพบว่า ณ ระดับ Level ข้อมูลที่นำมาทดสอบส่วนใหญ่มีลักษณะไม่นิ่ง จึงต้องทำการแก้ไขด้วยการทดสอบข้อมูลที่ระดับ Order of Integration ที่สูงขึ้นในลำดับต่อไป คือที่ระดับ Order of Integration เท่ากับ 1 หรือ I(1) จากการปรับข้อมูลให้อยู่ในระดับ I(1) และนำมาทดสอบ ความนิ่งของข้อมูล พบว่า ข้อมูลที่นำมาทดสอบสามารถปฏิเสธสมมติฐานหลักในการทดสอบความนิ่งของข้อมูล ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และ0.01 ทั้งในโครงสร้างสมการทุกรูปแบบ ได้แก่ None Intercept และTrend and Intercept ดังตารางที่ 1 โดยสรุปแล้ว ข้อมูลที่นำมาใช้

ในการศึกษามีลักษณะนิ่งที่ระดับ I(1) ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05 และ ระดับนัยสำคัญ 0.01 ดังนั้น สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์ในแบบจำลอง VAR ในลำดับต่อไปได้

ตารางที่1 ตารางแสดงผลการทดสอบความนิ่งของข้อมูลโดยวิธี Augmented Dickey-Fuller

Variable	None		Intercept		Intercept and Trend	
	At Level	1st Diff	At Level	1st Diff	At Level	1st Diff
HHI	-0.6564	-5.5927***	-2.5179	-5.5927***	-2.4569	-5.5764***
LOAN	0.3959	-7.9373***	-1.7494	-7.9204***	-1.9857	-7.9098***
DEP	-1.7411*	-7.4388***	-3.0165**	-7.4348***	-2.8153	-7.4280***
ROA	-2.0381**	-9.9196***	-6.9349***	-9.8891***	-7.1526***	-10.016***

หมายเหตุ: *,**,*** คือระดับนัยสำคัญ 0.10 ,0.05 และ0.01 ตามลำดับ

ที่มา : จากการคำนวณ

4.2.2 ผลการประมาณค่าพารามิเตอร์

การศึกษาในครั้งนี้ใช้แบบจำลอง Vector Autoregressive (VAR) เมื่อพิจารณาค่า AIC ของแต่ละแบบจำลอง พบว่าแบบจำลองที่ดีที่สุดคือ แบบจำลอง VAR(2) จากผลการศึกษาพบว่าการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรที่สนใจสามารถอธิบายได้ด้วยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของแต่ละตัวแปร (Autoregressive Parameters) ได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

	ΔHHI	$\Delta LOAN$	ΔDEP	ΔROA
Intercept	-0.000184 [-1.14614]	0.035480 [0.60420]	-0.014923 [-0.62038]	$1.38x10^{-5}$ [0.06309]
$\Delta HHI(-1)$	0.283196** [2.06387]	-8.751640 [-0.17423]	-18.43012 [-0.89572]	0.008051 [0.04307]
$\Delta HHI(-2)$	-0.113233 [-0.99281]	-29.83851 [-0.71468]	1.499400 [0.08767]	0.288082* [1.85394]
$\Delta LOAN(-1)$	0.000920** [2.42315]	0.313090** [2.25313]	-0.021950 [-0.38561]	0.000309 [0.59654]
$\Delta LOAN(-2)$	-0.000267 [-0.79406]	-0.144892 [-1.17615]	0.108390** [2.14788]	-0.000382 [-0.83232]
$\Delta DEP(-1)$	-0.001789* [-1.99818]	1.211322*** [3.69499]	0.032163 [0.23950]	$-4.68x10^{-5}$ [-0.03840]
$\Delta DEP(-2)$	-0.001283 [-1.23663]	-0.686117* [-1.80708]	0.083580 [0.53739]	-0.000893 [-0.63196]
$\Delta ROA(-1)$	-0.114511* [-1.80963]	7.046712 [0.30421]	2.632512 [0.27744]	-0.784591*** [-9.10065]
$\Delta ROA(-2)$	-0.004530 [-0.08477]	-0.193734 [-0.00990]	8.967170 [1.11916]	-0.567568*** [-7.79635]
Log-Likelihood 743.4239		AIC-19.38148	SC-18.25193	

หมายเหตุ: *,**,*** คือระดับนัยสำคัญ 0.10 ,0.05 และ0.01 ตามลำดับ

ที่มา : จากการคำนวณ

จากตารางที่ 4.2 พบว่าเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผลต่างของการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในไตรมาสที่ผ่านมาร้อยละ1 ส่งผลให้การกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในไตรมาสปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 28.32 ในทิศทางเดียวกัน และเมื่อการเปลี่ยนแปลงผลต่างของการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในสองไตรมาสที่ผ่านมาร้อยละ1 ส่งผลให้ผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ในไตรมาสปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 28.80 ในทิศทางเดียวกัน และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของผลต่างอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในไตรมาสที่ผ่านมา ร้อยละ 1 ส่งผลต่อการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในไตรมาสปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 0.09 และ 31.31 ในทิศทางเดียวกัน ตามลำดับ นอกจากนี้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของผลต่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากร้อยละ 1 ส่งผลให้การกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในไตรมาสปัจจุบันเปลี่ยนแปลงร้อยละ 0.18 ในทิศทางตรงข้าม และร้อยละ 121.1 ในทิศทางเดียวกันตามลำดับ และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากในสองไตรมาสที่ผ่านมาส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในไตรมาสปัจจุบันเปลี่ยนแปลงร้อยละ 68.61 ในทิศทางตรงข้าม และการเปลี่ยนแปลงผลต่างของผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ ในไตรมาสที่ผ่านมาร้อยละ1 ส่งผลให้การกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์และผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ในไตรมาสปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 11.45 และ 78.45 ในทิศทางตรงข้าม ซึ่งมีสอดคล้องกับการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างการกระจุกตัวและการแข่งขันในตลาดธนาคารอิสลามและธนาคารทั่วไปใน ประเทศมาเลเซีย (Nafisah et al.,2015) และการเปลี่ยนแปลงผลต่างของผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ในสองไตรมาสที่ผ่านมาร้อยละ1 ส่งผลให้ผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ในไตรมาสปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปร้อยละ 56.76 ในทิศทางตรงข้าม

5. อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการเงินและการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังนี้

5.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการกระจุกตัวของธุรกิจธนาคารพาณิชย์

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในไตรมาสปัจจุบัน คือ 1.การกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในไตรมาสที่ผ่านมา โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากโครงสร้างตลาดของธุรกิจธนาคารพาณิชย์เป็นตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ ทำให้มีข้อกีดกันในการเข้าสู่ตลาด จึงทำให้การคงอยู่ของการกระจุกตัวของตลาดธนาคารพาณิชย์ในรายไตรมาสนั้น เป็นไปในทิศทางเดียวกัน 2.อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ โดยมีผลในทิศทางเดียวกันซึ่งมีความสอดคล้องกับที่มาของทุนของธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เป็นส่วนหนึ่งของรายได้ของธนาคารพาณิชย์ 3.อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ซึ่งมีผลในทิศทางตรงข้าม เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยเงินฝากเป็นส่วนหนึ่งของรายจ่ายของธนาคารพาณิชย์ 4.ผลตอบแทนต่อสินทรัพย์โดยมีผลในทิศทางตรงข้าม ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีของธุรกิจธนาคารพาณิชย์ หากผลต่อแทนต่อสินทรัพย์เพิ่มขึ้น แสดงในเห็นว่าธนาคารสามารถบริหารสินทรัพย์ที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งแสดงถึงการแข่งขันที่สูงขึ้นของธุรกิจธนาคารพาณิชย์ นั่นคือการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ลดลง

5.2 ปัจจัยที่มีผลต่ออัตราดอกเบี้ยเงินกู้

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในไตรมาสปัจจุบัน คือ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากในไตรมาสที่ผ่านมาโดยมีผลในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นผลมาจากมาตรการทางเศรษฐกิจของธนาคารแห่งประเทศไทยในการคงอัตราดอกเบี้ยนโยบบายในรายไตรมาส นอกจากนี้ยังพบว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากในสองไตรมาสที่ผ่านมาส่งผลต่ออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในปัจจุบันในทิศทางตรงข้าม ซึ่งเป็นไปตามการปรับตัวของวัฏจักรธุรกิจ

กล่าวคือหากอัตราดอกเบี้ยเงินฝากเพิ่มขึ้น จะทำให้เกิดการลงทุนลดลงเนื่องจากการออมที่เพิ่มมากขึ้น ธนาคารจึงต้องลดอัตราดอกเบี้ยลงเพื่อกระตุ้นการลงทุน

5.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตราดอกเบี้ยเงินฝาก

ปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตราดอกเบี้ยเงินฝากในปัจจุบันคือ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในไตรมาสที่ผ่านมาในทิศทางเดียวเดียวกัน ซึ่งเป็นผลมาจากมาตรการทางเศรษฐกิจของธนาคารแห่งประเทศไทยในการคงอัตราดอกเบี้ยนโยบายในรายไตรมาส

5.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลตอบแทนต่อสินทรัพย์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ในไตรมาสปัจจุบัน คือ 1.การกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในไตรมาสที่ผ่านมา โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันซึ่งไปตามวัฏจักรธุรกิจ กล่าวคือหากมีการกระจุกตัวสูงขึ้น แสดงว่าการแข่งขันในตลาดธนาคารพาณิชย์ลดลง ธนาคารพาณิชย์จะมีการปรับตัวทางด้านการแข่งขันมากขึ้นจากการบริหารสินทรัพย์ที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 2.อัตราดอกเบี้ยเงินฝากในไตรมาสที่ผ่านมาซึ่งมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้าม ซึ่งเป็นไปตามลักษณะของธุรกิจธนาคารพาณิชย์เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยเงินฝากเป็นส่วนหนึ่งของรายจ่ายของธุรกิจธนาคารพาณิชย์ 3.อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ในไตรมาสที่ผ่านมา ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามและเป็นไปตามวัฏจักรของธุรกิจ

6. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคตและประโยชน์ของงานวิจัย

ข้อเสนอแนะจากการประยุกต์ใช้ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการเงินและการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย โดยแบบจำลอง Vector Autoregressive จากผลการศึกษาจะเห็นว่าปัจจัยทางการเงินต่าง ๆ มีผลต่อการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ ในทิศทางที่แตกต่างกันซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการกำกับดูแลธุรกิจธนาคารพาณิชย์ นอกจากนี้ยังพบว่าความสัมพันธ์ของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากจากการใช้เครื่องมือนโยบายการเงินโดยผ่านอัตราดอกเบี้ยนโยบายของธนาคารแห่งประเทศ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ โดยวิธี Vector Autoregressive ข้อมูลการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ที่ใช้เป็นการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศ ในการศึกษาครั้งต่อไปสามารถนำแบบจำลองทำศึกษาในปัจจัยที่มีผลต่อการกระจุกตัวของสาขาธนาคารในต่างประเทศ บริษัทเงินทุน และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์

7. สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ของงานวิจัยคือวิเคราะห์โครงสร้างตลาดของธนาคารพาณิชย์ พฤติกรรมของหน่วยผลิต และผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ ตามทฤษฎีธุรกิจพาณิชย์ จากผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างตลาดของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยเป็นตลาดแบบผู้ขายน้อยราย และหากศึกษาพฤติกรรมของหน่วยผลิตแล้ว พบว่าลักษณะของการเกิดขึ้นเป็นอัตราดอกเบี้ยเงินกู้มีการปรับตัวสอดคล้องกับต้นทุนส่วนเพิ่มและรายรับส่วนเพิ่มตามทฤษฎีธุรกิจธนาคารพาณิชย์ เช่นเดียวกับการปรับตัวของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากซึ่งมีลักษณะการปรับตัวสอดคล้องกับต้นทุนส่วนเพิ่มของเงินฝากและรายรับของธนาคารพาณิชย์ที่เพิ่มขึ้น และเมื่อพิจารณาผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์พบว่า อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์มีลักษณะสอดคล้องกับอัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น กล่าวคือมีลักษณะสูงในช่วงไตรมาสที่ 3 ปี 2544 และมีลักษณะ

ลดลงในช่วงไตรมาสที่ 3 ปี 2549 และเมื่อพิจารณาผลประกอบการของธนาคารพาณิชย์ พบว่า ผลประกอบการของธนาคารพาณิชย์เพิ่มสูงในปี 2543 จนถึงปี 2548 นอกจากวิเคราะห์โครงสร้างตลาดของธนาคารพาณิชย์ พฤติกรรมของหน่วยผลิต และผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ ตามทฤษฎีธุรกิจพาณิชย์แล้ว เรายังทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ซึ่งผลการศึกษาพบว่า อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ การกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก และผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ในไตรมาสที่ผ่านมาส่งผลต่อการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ในปัจจุบัน สำหรับปัจจัยที่มีผลต่ออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ คือ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากไตรมาสที่ผ่านมา นอกจากนี้ยังพบว่า การการจุกตัวของธนาคารพาณิชย์ และอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ ในไตรมาสที่ผ่านมาส่งผลต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในไตรมาสที่ผ่านมา ส่งผลต่ออัตราดอกเบี้ยเงินฝากในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา สังขมณี. (2550). *การเงินและการธนาคาร.* กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เรืองแสงการพิมพ์ (2002) จำกัด.

ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์. (2547). *เศรษฐมิติทฤษฎีและการประยุกต์.* เชียงใหม่ : คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2562). *กลไกการส่งผ่าน.* ค้นเมื่อ 25 มกราคม 2562, จาก https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/MonetPolicyKnowledge/Pages/TransmissionMechanism.aspx

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2562). *จำนวนสาขาธนาคารพาณิชย์.* ค้นเมื่อ 25 มกราคม 2562, จาก https://www.bot.or.th/Thai/Statistics/FinancialInstitutions/Pages/StatNumberofBranches.aspx.

พรนพ พุกกะพันธุ์ และ ประเสริฐชัย ไตรเสถียรพงศ์. (2544). *การบริหารธนาคารพาณิชย์ (The Commercial Bank Management)*. กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.

พิพิธภัณฑ์ธนาคารไทย. (2562). *กำเนิดธนาคารแห่งแรก.* ค้นเมื่อ 25 มกราคม 2562, จาก https://www.thaibankmuseum.or.th/exhibition-permanent/detail?id=2349.

เพลินพิศ สัตย์สงวน. (2554). *เศรษฐศาสตร์การเงินและการธนาคาร*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Enzo, D. & David, V. (2018). Fixed costs and capital regulation: Impacts on the structure of banking markets and aggregate loan quality. *Journal of Financial Stability,* 36, 53-65.

Habib. H. K., Ali M. Kutan, Rubi, B. A. & Chan, S. G. (2017). Does higher bank concentration reduce the level of competition in the banking industry? Further evidence from South East. *International Review of Economics and Finance* , 52, 91-106.

Horst, F. (2015). Banking system concentration and un employment in developing countries. *Journal of Economics and Business*, 77, 60-78.

Malgorzata, P. (2016). Does the size and market structure of the banking sector have and effect on the financial stability of the European Union?. *The Journal of Economics and Asymmetries*, 14, 112-127.

Muhammad, T., Syed, S. A. S. & Muhammad, A. A. (2016). Assessing nature of competition in banking sector of Pakistan*. The Journal of Financial and Data science* , 2, 244-253.

Nafisah, M., Abdul, G. I., Junaina, M. (2015). Evidence on market concentration in malaysian dual banking system. *Social and Behavioral Sciences*, 172, 169-176.